

świata. Obok tradycyjnych podmiotów generujących ład demokratyczny zwraca się uwagę na rolę mediów, a w tym na ich siłę w patologizacji życia kulturowego; zauważa się, że tzw. czwarta władza nie podlega żadnej kontroli i nie ponosi żadnej odpowiedzialności z tytułu swej działalności (s. 184). Zaniepokojenie też wywołuje coraz większa dyspozycyjność i brak uczciwości zawodowej dziennikarzy, którzy często jednoznacznie angażują się po „słusznej” stronie politycznego sporu, wyolbrzymiają i eksplują jedne wydarzenia, pomijając i wyciszając inne. Zapraszając odpowiednich polityków i ekspertów do skomentowania życia politycznego, mobilizują opinię publiczną dla poparcia jednych i całkowitego zdyskredytowania innych (s. 185).

Szczególną nośność w analizie poznawczej zajmuje problem biedy i bogactwa na tle przemian społeczno-kulturowych. Wskazuje się tu, że lansowany indywidualizm, skupienie się na własnych potrzebach, rywalizacja, wymusza mobilność i elastyczność, ciągła walka o byt, poprawę statusu materialnego i stanu posiadania dezintegruje ludzi i rodzi wzajemną wrogość. Główną zasadą moralną jest własna korzyść, a własny interes – motywem działania. Coraz częściej ludzie traktują świat jako giełdę, na którą wprowadzają siebie w roli papieru wartościowego. Człowiek realizuje kolejne projekty życiowe, ciągle kieruje się na nowo, zmienia styl, znajomych, życie prywatne i pracę zawodową. Niewiele znaczy dla niego lojalność i solidarność wobec świadomości, że ma się jedno życie i jedną szansę na karierę (s. 230–231).

Wskazuje się, że współcześnie zacierają się granice między: 1. prawdą a fałszem; 2. rzeczywistością a scenografią i spektaklem; 3. informacją a dezinformacją, manipulacją; 4. legalnością a nielegalnością; 5. etycznością a nieetycznością; 6. czasem nauki, pracy a czasem wolnym; 7. zatrudnieniem a bezrobociem; 8. pracą a wypoczynkiem; 9. młodością, wiekiem dojrzałym a starością; 10. swoimi a obcymi; 11. władzą gospodarczą a polityką; 12. władzą państwową a ponadpaństwową (s. 233).

Analitycznie zaprezentowano zmiany dokonujące się na rynku pracy oraz instytucję bezrobocia, a w ślad za tym ujawnianie się bogactwa oraz ubóstwa. Zjawiska ukazano zarówno w wymiarze refleksji intelektualnej, jak i w wymiarze egzemplifikacyjnym.

W „Zakończeniu” wskazuje się refleksyjnie na istotę procesów globalizacyjnych oraz ich konsekwencji kulturowo-cywilizacyjnych.

Integralną część studium stanowi wielce starannie opracowana „Bibliografia”. Wymienia się w niej materiały i najnowszą literaturę przedmiotu dotyczącą procesów globalizacyjnych oraz ich skutków kulturowych, a w tym zwłaszcza społeczno-ekonomicznych.

Lektura prezentowanej książki pozwala stwierdzić, że jest to znakomite studium o współczesnych przemianach cywilizacyjnych. Odważnie i odpowiedzialnie definiuje się w nim współczesne zjawiska i procesy przemian kulturowych. Książka zasługuje na uwagę szerokiego kręgu czytelników, a zwłaszcza specjalistów różnych dyscyplin poznania naukowego, rozpoznających rzeczywistość kulturowo-cywilizacyjną współczesnego świata.

*Andrzej Chodubski*

Arkadiusz Modrzejewski, *Uniwersalistyczna wizja ładu światowego w personalistycznej optyce Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Gdańsk 2009, ss. 221.

W definiowaniu współczesnego świata szczególną nośność mają kategorie: uniwersalizm i pluralizm oraz sytuowanie w nich kondycji kulturowo-cywilizacyjnej jednostki. Stały się one nośne w nauczaniu społecznym Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Z kolei ich pojmowanie w tym nauczaniu stało się przedmiotem dociekań intelektualnych w prezentowanej książce.

We wstępie do zasadniczej analizy wskazuje się, że Karol Wojtyła (1920–2005), od 16 października 1978 r. papież Jan Paweł II należy do tych indywidualności świata współczesnego, które wywołują nierzadko skrajne emocje. Z jednej strony budził uwielbienie i podziw – czczony za życia stał się ikoną w popkulturowym świecie; z drugiej strony, był atakowany za swoje poglądy zarówno przez tradycjonalistów, działających w Kościele i poza jego instytucją, jak i protagunistów modernizacji od postępowych duchownych katolickich (m.in. zwolenników teologii wyzwolenia) po środowiska ateistycznej lewicy. Zwykle skrajne oceny papieskich dokumentów i wystąpień dotyczyły kontrowersyjnych kwestii,

jak: aborcja, homoseksualizm, celibat księży, kapłaństwo kobiet. W rzeczywistości problemy te nie stanowiły głównego przedmiotu jego refleksji intelektualnej (s. 10). Podkreśla się też, że kluczem do wyjaśnienia jego filozofii i myśli społecznej jest człowiek jako osoba; oraz, że duch uniwersalizmu przeniknął jego rozwiązania na temat historii, kultury, cywilizacji, nauki, pokoju światowego, ekonomii oraz tożsamości europejskiej.

W analizie poznawczej poszukuje się odpowiedzi na pytania: 1. Jaka jest rola jednostki w filozoficzno-teologicznym obrazie dziejów nakreślonych w doktrynie Jana Pawła II?; 2. Jakie jest rozumienie powszechności kultury w myśli filozoficznej i społecznej Karola Wojtyły?; 3. Co wyróżnia Wojtyłową koncepcję cywilizacji uniwersalnej?; 4. W jaki sposób definiuje się człowieka w Wojtyłowym ujęciu filozofii personalistycznej?; 5. Jak przedstawia się myśl społeczno-filozoficzna Karola Wojtyły – Jana Pawła II na tle innych ujęć uniwersalistycznych?; 6. Co stanowi istotę postulowanego przez Jana Pawła II pokojowego ładu międzynarodowego?; 7. Jak w antropologii Karola Wojtyły przedstawia się relacja między jednostką a zbiorowością?; 8. Jaką rolę Papież – Polak przypisywał zasadom społeczno-ekonomicznym w kształtowaniu światowego pokoju?; 9. Jak Karol Wojtyła postrzegał relacje między uniwersalizmem a partykularyzmem w przestrzeni europejskiej?; 10. Jaka jest według Karola Wojtyły – Jana Pawła II rola Europy w krzewieniu wartości uniwersalnych?

Istotę problemu poznawczego zarysowano w czterech rozdziałach zatytułowanych kolejno: 1. W kręgu myśli uniwersalistycznej; 2. Pokój w relacjach międzynarodowych; 3. Etyczne i antropologiczne podstawy światowego ładu społeczno-ekonomicznego; 4. Europa jako projekt uniwersalistyczny.

W rozdziale pierwszym wyodrębniono sześć kwestii poznawczych: 1. Uniwersalizm historyczny; 2. Powszechność kultury; 3. Nauka jako wartość uniwersalna; 4. Ekumeniczna cywilizacja uniwersalna; 5. Personalizm jako źródło myślenia uniwersalistycznego; 6. Uniwersalizm personalistyczny Karola Wojtyły w perspektywie porównawczej.

Wskazuje się, że Jan Paweł II rozumiał dzieje w kategoriach *stricte* linearnych. Punktem wyjścia do jego rozważań była 2 tys. tradycja teolo-

giczna i filozoficzna Kościoła powszechnego. Historię pojmował nade wszystko w kategoriach teologicznych jako historię zbawienia zarówno w odniesieniu do losów jednostki, jak i całej ludzkości. Widział historię doczesną jako odcinek, którego punktami krańcowymi są: akt stworzenia i dzień Sądu Ostatecznego (s. 21).

W rozumieniu Jana Pawła II kultura należy do świata natury, gdyż jej źródłem jest naturalna zdolność człowieka do racjonalnego myślenia i działania. Skoro racjonalność należy do natury człowieka, kultura, będąc jej pochodną, jest zjawiskiem naturalnym (s. 27).

Kultura w jego pojmowaniu składa się z zewnętrznych wytworów ludzkiego działania (materia) oraz wewnętrznych przeżyć i inspiracji (duch).

Najważniejszą funkcję nauki postrzegał w poznawaniu. Poznawanie uznawał za wartość autoteliczną, czyli samą w sobie. W jego perspektywie nauka łączy, a nie dzieli ludzi, łączy kultury, narody i cywilizacje, gdyż jest podporządkowana prawdzie, czyli wartości na wskroś uniwersalnej (s. 39). W wykładzie wskazuje się, że pełna realizacja zadań nauki, tj. odkrywanie absolutnej i uniwersalnej prawdy może dokonywać się w jedynie odpowiednich warunkach. Jan Paweł II zauważał, że „Wolność bowiem zawsze była istotnym warunkiem rozwoju prawdy i nie być sprzeczna do pełnienia wyłącznie funkcji narzędzia ideologii”. Nauka powinna być wolna od ideologii, polityki i ekonomii, od wszelkiego nacisku. W przeciwnym razie nie będzie ona mogła sprostać swojemu podstawowemu powołaniu, jakim jest prawda (s. 40).

Zauważa się, że metoda, która wiedzie do prawdy, lecz jej nie narzuca jest dialog. Karol Wojtyła jest uznawany za jednego z czołowych przedstawicieli filozofii dialogu. Opowiadał się za tradycyjnym modelem poznania komplementarnego w ośrodkach akademickich, które polega na uprawianiu każdej nauki „w duchu uniwersalności, to jest ze świadomością, iż każda z nich, choć odmienna, jest tak związana z pozostałymi, że nie da się jej nauczyć poza kontekstem przynajmniej w sferze intencjonalnej – wszystkich pozostałych”. Wiedza zdobywana na uniwersytetach, w odróżnieniu od innych ośrodków studiów i badań, powinna kształtować całościowy obraz świata.

Zauważa się, że papież używał terminu „cywilizacja” w różnych znaczeniach i kontekstach.

Stwierdzał np.: „jest więc raczej cywilizacja po-niekąd tym co kultura”, w innym miejscu wskazywał, że cywilizacja jest wielkim systemem społecznym, na który składają się takie elementy (podsystemy), jak: ład państwowy i prawny, relacje międzynarodowe oraz stosunki ekonomiczne (s. 43).

Analizując kwestie dotyczące pojmowania przez Jana Pawła II kategorii uniwersalizmu konstatuje się, że należy on do grupy filozofów, teologów i myślicieli społecznych ukształtowanych w jego wymiarze historiozoficznym, kulturowym i cywilizacyjnym; nie przybiera postaci monizmu, a jest ukierunkowany na afirmację pluralizmu kulturowego i cywilizacyjnego, który wyraża się w hasła „jedności w różnorodności”.

W rozdziale drugim dotyczącym pokoju wyodrębniono w analizie poznawczej zagadnienia: 1. Problematyka międzynarodowa w optyce personalistycznej; 2. Prawda „siła pokoju”; 3. Dialog jako narzędzie pokoju; 4. Wychowanie do pokoju; 5. Prawo człowieka warunkiem pokoju; 6. Religia w kształtowaniu ładu pokojowego.

Wskazuje się tu, że papież nie unikał dyskusji na temat bieżącej sytuacji międzynarodowej. W ocenie współczesnych zjawisk i procesów kulturowo-cywilizacyjnych kierował się zasadą personalistyczną. Osoba ludzka była dla niego pierwszym i ostatecznym kryterium oceniania i wartościowania systemów społecznych i stosunków międzynarodowych.

W polu uwagi papieża ważne miejsce zajmowały zagrożenia współczesnej cywilizacji, a w tym takie problemy, jak: wojny i konflikty zbrojne, łamanie praw człowieka, niedorozwój niektórych regionów świata utożsamianych zwykle z tzw. Południem i towarzyszący temu zjawisku swoisty „niedorozwój” krajów bogatej Północy, klęski głodu i niedorozwoju, niebezpieczeństwo światowej katastrofy ekologicznej, terroryzm.

Szukając przyczyn zagrożenia i problemów współczesnego świata, w pierwszym rzędzie wskazywał na człowieka, jego indywidualne sumienie.

W humanizacji relacji międzyludzkich i międzynarodowych wskazywał na wagę uświadamiania sobie przez „bardzo wielu ludzi” godności własnej i godności drugiego człowieka (s. 84).

Za podstawowy warunek w ukształtowaniu pokojowego ładu na świecie uznawał przyjęcie prawdy jako kryterium oceny i wartościowania

relacji międzynarodowych i międzypaństwowych. Uważał, że prawda oświeca „rozum i wolność człowieka” (s. 90).

W myśli społecznej Jana Pawła II szczególnie miejsce zajmowała instytucja dialogu. Uznawał go za wyzwanie polegające na przekształcaniu relacji między ludźmi, między narodami i ludami w życiu religijnym, politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym (s. 93).

W analizie poznawczej analitycznie ukazuje się zagadnienie „wychowania dla pokoju”, przypominając, że w nauczaniu papieża „najważniejszą metodą wychowawczą jest przykład, który rodzice dają swoim dzieciom”; czytelnie wskazuje się na problem praw człowieka, podkreśla się przy tym, że papież wskazywał na prymat praw naturalnych w stosunku do normatywnego ładu stanowionego.

Charakteryzując religię w wymiarze kształtowania ładu pokojowego wskazuje się, że papież był wyrazicielem idei ekumenizmu, dialogu międzyreligijnego oraz pełnego uczestnictwa świeckich w życiu wspólnoty Kościoła (s. 111).

Prezentując etyczne i antropologiczne podstawy światowego ładu społeczno-ekonomicznego wyodrębniono zagadnienia: 1. Jednostka a społeczeństwo; 2. Wewnętrzny ład ekonomiczny; 3. Wartości pracy ludzkiej; 4. Kształt międzynarodowy stosunków ekonomicznych; 5. Rozwój zrównoważony.

Zauważa się tu, że papież nie był reprezentantem filozofii indywidualistycznej, daleki był od przyjęcia liberalnej koncepcji między jednostką a społeczeństwem, widząc wspólnotę jako koniecznościową przestrzeń ludzkiego bytowania, bez której człowiek nie byłby w stanie samorealizować siebie, odkryć w sobie osobowościowych pokładów własnej egzystencji (s. 121). Uznawał organizację społeczeństwa za instytucję konieczną ze względu na wielorakie cele, interesy i potrzeby, poglądy i systemy wartości jego członków. Wizja sprawnego i sprawiedliwego państwa prezentowana w jego myśli społecznej zakładała klasyczny, Monteskiuszowski podział władzy (s. 125).

Papież wzywał do udziału w polityce, która ma służyć dobremu wspólnemu. Wskazywał, że katolicy mają nie tylko prawo, ale i obowiązek uczestniczenia w polityce. Udział ten powinien przybierać różne formy i dokonywać się na różnych płaszczyznach w zależności od predyspo-

zycji i kompetencji jednostek. Postawy bierniej nie usprawiedliwiają: „Ani oskarżenia o karierowiczostwo, o kult władzy, o egoizm i korupcję, które nierzadko są kierowane pod adresem ludzi wchodzących w skład rządu, parlamentu, klasy panującej czy partii politycznej, ani dość rozpowszechniony pogląd, że polityka musi być terenem moralnego zagrożenia” (s. 127).

Charakteryzując zagadnienia ekonomiczne w myśli Jana Pawła II zauważa się, że spotyka się różne interpretacje jego filozofii; można w niej znaleźć elementy zarówno typowe dla liberalizmu, konserwatyizmu, jak i socjalizmu. Ekonomia w jego rozumieniu jest jedną z dziedzin wielorakiej ludzkiej działalności i podobnie, jak w każdej z nich obowiązuje w niej prawo do wolności oraz obowiązek odpowiedzialnego z niej korzystania (s. 136).

W nauczaniu papieża szczególną wartością jest praca. Pojmowana jest jako wyraz spełniania się samorealizacji osoby. Przez pracę jednostka niejako odsłania bądź ujawnia swoją podmiotowość (s. 142). Praca jest wpisana w ludzką racjonalną naturę, czyli rozumność człowieka.

W rozdziale czwartym, charakteryzując tożsamość Europy wyodrębniono analitycznie zagadnienia: 1. Granice Europy; 2. Europa a chrześcijaństwo; 3. Aksjologiczna jedność w kulturowej różnorodności; 4. Integracja europejska jako uniwersalizacja wartości; 5. Romantyzm polski a uniwersalizm europejski.

W koncepcji przestrzeni europejskiej Jana Pawła II współistnieją rzeczywistość zachodnia (łacińska) i wschodnia (bizantyjska). Nie sprowadzają się one tylko do geografii, ale są przede wszystkim łańcem kulturowym. Przestrzeń ta kształtuje się od ok. 4 tys. lat. W jej generowaniu szczególną rolę spełnia chrześcijaństwo, a w tym działalność ewangelizacyjna. Odwołując się do fundamentów europejskości papież podkreślał: „korzenie jedności Europy tkwią we wspólnym dziedzictwie wartości, którymi żyją poszczególne kultury narodowe. Istotą tego dziedzictwa są prawdy wiary chrześcijańskiej. Spojrzenie na dzieje tworzenia się narodów europejskich pozwala dostrzec, jak decydującą rolę odgrywała w życiu każdego narodu postępująca inkultuacja Ewangelii” (s. 179). Podstawowe wartości w jego nauczaniu stanowią: 1. godność osoby ludzkiej; 2. przywiązanie do idei sprawiedliwości; 3. wolność; 4. pracowitość; 5. przedsiębior-

czość; 6. miłość rodzinna; 7. szacunek dla życia w każdej postaci; 8. tolerancja; 9. solidarność; 10. pokój.

Zwracając uwagę na partykularyzm, zauważał, że odniesienia do uniwersalizmu, do uniwersalnych wartości, staje się on niebezpiecznym szowinizmem, stanowiącym zagrożenie zarówno dla europejskiego, jak i światowego porządku (s. 185).

W charakterystyce Europy w nauczaniu Jana Pawła II dużo miejsca zajęły zagadnienia współczesnej unijnej integracji. Z uznaniem odnosił się do myśli polityków, uznawanych za „ojców zjednoczonej Europy”.

W analizie poznawczej wskazuje się też, że w biografii Jana Pawła II można doszukać się wspólnych wątków z ideami polskich romantyków. Nie skrywał w swych poglądach fascynacji romantyzmem, a zwłaszcza bliskie mu było postrzeganie rzeczywistości kulturowej przez Cypriana Kamila Norwida (s. 190). W rozumieniu istoty polskości odwoływał się do tradycji wieloetnicznej, wielokulturowej i wielowyznaniowej. Stwierdzał np. „polskość to w gruncie rzeczy wielość i pluralizm, a nie ciasnota i zamknięcie” (s. 193).

Podkreśla się w analizie, że w nauce społecznej Jana Pawła II Europa jawi się jako uniwersalna wspólnota wartości. Bez jasno wytyczonych granic charakteryzuje się otwartością i gotowością promowania swych uniwersalnych wartości w świecie. Europa jest powołana do promocji postępu nakierowanego na dobro każdego człowieka, na realizację jego osobowego życia zgodnie z jego możliwościami, potrzebami i aspiracjami.

Prezentacja poszczególnych zagadnień analitycznych podsumowuje się w refleksji uogólniającej zawartej w „Zakończeniu”. Wskazano tu, że Jan Paweł II jako teolog katolicki i hierarcha Kościoła był kontynuatorem 2 tys. tradycji uniwersalistycznego chrześcijaństwa. Wskazywał, że pierwotnym podmiotem kultury powszechnej jest człowiek, w tym na poziomie wspólnoty ogólnoludzkiej, przez co predestynowany jest do tworenia uniwersalnych dzieł i czynów.

Integralną część pracy stanowi bibliografia, w której wyodrębniono części: I. Materiały źródłowe (1. Zbiory dokumentów, listów, przemówień i homilii Jana Pawła II, 2. Cytowane orędzia, przemówienia, homilie papieskie Jana Pawła II zamieszczone na stronach internetowych serwisu

www.opoka.org.pl, 3. Artykuły w czasopismach autorstwa Karola Wojtyły – Jana Pawła II; 4. Publikacje zwarte autorstwa Karola Wojtyły – Jana Pawła II, 5. Pozostałe prace źródłowe); II. Encyklopedie, przewodniki, słowniki i leksykony, III. Opracowania (1. Artykuły w czasopi-smach i pracach zbiorowych, 2. Wydawnictwa zwarte). Jest to bardzo starannie przygotowane zestawienie wykorzystanych źródeł i literatury przy opracowaniu problemu poznawczego.

Prezentowana książka jest oryginalnym wkładem do rozpoznawania współczesnej myśli cywilizacyjnej. Jej wartość wyraża się w podjęciu próby określenia wizji ładu światowego Jana Pawła II w odważnym stawianiu pytań badawczych z pogranicza politologii oraz innych dyscyplin nauk humanistycznych, w stawianiu pytań dotyczących przemian globalnych, europejskich i polskich.

Praca jest wykonana starannie pod względem wymogów metodologiczno-metodycznych.

Wyraźnie definiuje się pojęcia, które są przedmiotem analizy poznawczej. Dostarcza się starannie usystematyzowanej wiedzy faktograficznej i eksplanacyjnej.

Książka zasługuje na dużą uwagę w poznaniu nauk humanistycznych, a w tym w zakresie nauki o cywilizacji i politologii.

*Andrzej Chodubski*

*Na obrzeżach polityki, część siódma*, pod red. Marceliego Kosmana, Poznań 2009, ss. 282.

Wśród wciąż dyskusyjnych zagadnień w poznaniu humanistycznym należą kwestie metodologiczne. Ujawniają się w tym względzie podstawowe kwestie, jak definiować rzeczywistość kulturową, jak ją objaśnić i interpretować, jakimi drogami i metodami dochodzić do prawdy o tej rzeczywistości, jakie powinny zachodzić relacje między pozytywistycznym oglądem rzeczywistości a refleksją filozoficzną, intelektualną? Kwestie te znalazły odbicie w prezentowanej książce. Prezentują je uczeni legitymujący się bogatym dorobkiem naukowo-badawczym, nierzadko zasługujący na miano luminarzy polskiej nauki humanistycznej.

W książce zamieszczono 21 szkiców z zakresu tzw. pogranicza badań humanistycznych,

a zwłaszcza historii i politologii. Są to: 1. Bronisława Pasierba, *Politologia historyczna jako tradycyjna dyscyplina naukowa*; 2. Anny Wolff-Powęskiej, *Rocznice historyczne jako medium polityki pamięci*; 3. Hienadzja Sahanowicza, *Polityka historyczna w Białorusi ostatniego dziesięciolecia*; 4. Włodzimierza Kaczorowskiego, *Wymiar biologiczny w badaniach historycznych oraz politologicznych*; 5. Gerarda Labudy, *Polskę od niemiecko-sowieckiego zniewolenia uratowały „błędy strategiczne” Adolfa Hitlera*; 6. Adama Suchońskiego, *Dekada lat osiemdziesiątych XX wieku w Polsce na kartach zagranicznych podręczników do nauczania historii*; 7. Marceliego Kosmana, *Krajobraz po bitwie (1410 – 15.VII – 2010)*; 8. Stanisława Obierka, *Chłód wokół jezuitów*; 9. Józefa Długosza, *Antywojenna polemika polsko-śląska 1620 roku*; 10. Jana Rzońcy, *Hetmani litewscy jako politycy na przełomie XVI i XVII wieku*; 11. Bogumiła Wojciszka, *Teraz jest inaczej. Trylogia wśród Polaków na Litwie historycznej przełomu XIX i XX stulecia*; 12. Romana Baroka, *Polsko-czeska miłość na Kresach*; 13. Grzegorza Łukomskiego, *Józef Mackiewicz jako prekursor sowietologii w drugiej Rzeczypospolitej*; 14. Iwony Hofman, *Juliusz Mieroszewski: między paryską „Kulturą” a Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa*; 15. Michała M. Kosmana, *Zachodniemiecki ruch protestu 1968 roku. Wymiar społeczno-polityczny*; 16. Pawła Stachowiaka, *Kościół katolicki w Polsce po 1989 r wobec PRL. Szkic o kościelnej „polityce pamięci”*; 17. Bartłomieja Seclera, *Józefa Tischnera rozważania nad homo sovieticus*; 18. Elżbiety Lesiewicz, *Czechy między euroentuzjazmem a eurosceptyzmem*; 19. Stanisława Mikołajczaka, *Klub Miłośników Kultury polskiej w Lidzie (1987–1988)*; 20. Jana Piosika, *Pamięć zbiorowa i polityka historyczna – próba uporządkowania pojęć*; 21. Jacka Sobczaka, *Czy Wschowa w czasach saskich była nieformalną stolicą Rzeczypospolitej?*

Profesor Bartłomiej Pasierb podniósł problem funkcjonowania w humanistycznym życiu naukowym politologii historycznej. Wskazał, że jest to jedna z orientacji badawczych w politologii, która przeszła już długi etap rozwoju. Ma swoich zwolenników w wielu krajach europejskich oraz w Polsce. Odwołując się do objaśnień terminologicznych oraz wiedzy o rozwoju współczesnej politologii wykazuje dużą nośność tej orientacji, a w tym podkreśla zasługi uczonych w jej roz-